

Lucija
Vuković

Svetište Gospe Sinjske na nacrtima iz arhiva Franjevačkog samostana u Sinju

Klaustar Franjevačkog samostana u Sinju, 29. 7. 2012.

ORGANIZATORI IZLOŽBE Svetište Gospe Sinjske, Državni arhiv u Splitu,
Institut za povijest umjetnosti – Centar Cvito Fisković

AUTORICA IZLOŽBE Darka Bilić

GRAFIČKO OBLIKOVANJE Ana Šverko

U Franjevačkom samostanu u Sinju, kao dio sedmogodišnje pripreme za proslavu tristote obljetnice čudesne obrane Sinja 1715. godine, otvorena je trajna izložba pod nazivom *Svetište Gospe Sinjske na nacrtima iz arhiva Franjevačkog samostana u Sinju*. Izložba je smještena u središnjem prostoru kompleksa, u novouređenom samostanskom klastaru. Na zidovima klastara, raspoređeno je dvanaest plakata na kojima su reproducirani nacrti koji se tiču izgradnje samostanskih građevina kroz njegovu gotovo tristo godina dugu i burnu povijest. Kronološkim redoslijedom možemo pratiti razvoj kompleksa u razdoblju od 1702. godine do zadnje četvrtine dvadesetog stoljeća. Prikazane nacрте prate tekstovi autorice Darke Bilić te nam pojašnjavaju kontekst nastanka svakog pojedinog crteža i obavještavaju nas o podacima važnim za rekonstrukciju procesa planirane izgradnje svetišta kao i poduzetih obnova nakon prirodnih i povijesnih nepravilika. Kao što je na otvorenju izložbe istaknuo bivši gvardijan sinjskog samostana fra Bože Vuleta, ovo će vjerojatno biti jedna od najposjećenijih izložbi uopće, sudeći po broju hodočasnika koji dolaze u svetište Gospe Sinjske i koji će od ove godine imati priliku detaljno se upoznati s višestoljetnim nastankom samostanske cjeline kakvu je danas vidimo.

Izložba je nastala kao rezultat uspješne suradnje Instituta za povijest umjetnosti – Centra Cvito Fisković, Državnog arhiva u

Splitu i Franjevačkog samostana Čudotvorne Gospe Sinjske. Naime, u bogatom samostanskom arhivu čuva se fond crteža i arhitektonskih nacрта koji prate izgradnju samostana, crkve, zvonika, gimnazije i sjemeništa u Sinju od 18. stoljeća do današnjih dana. Suradnja je započela katalogizacijom ovog vrijednog arhivskog materijala koju je napravila Darka Bilić iz Instituta za povijest umjetnosti – Centar Cvito Fisković. Ana Šverko oblikovala je izložbene plakate. Restauratorice Državnog arhiva u Splitu Nevenka Perić-Klarić i Klara Klarić izvele su restauraciju crteža. Zbirka je digitalizirana i primjereno pohranjena u samostanskom arhivu te je na taj način postala pristupačnija za korištenje budućim istraživačima, a putem izložbe ovaj vrijedni arhivski fond predstavljen je i široj javnosti.

Projektom je obuhvaćeno gotovo dvije stotine crteža, a izložbom je predstavljen izbor od njih tridesetak. Popratni tekst donosi od ranije poznate podatke vezane za graditeljsku povijest svetišta, ali i nova imena graditelja i arhitekata od kojih redovnici naručuju projekte za svoje graditeljske pothvate. Prateći nacрте, vidimo stalno nastojanje franjevaca da budu ukorak s vremenom i da surađuju s vrsnim graditeljima svoga vremena. Često im povijesne mijene nisu dozvolile ostvarenje svih zamisli ili su ih u njihovim nastojanjima vraćale po nekoliko koraka unatrag.

→ Katastik samostanskih posjeda iz 1780. godine

Pregled započinje najranijim sačuvanim nacrtom kojeg je 1702. godine izradio mletački inženjer Antonio Benoni. Gradnja je započela još 1699. godine, nedugo nakon što je Mletačka republika zaposjela teritorij Sinja i Cetinjske krajine poslije dugogodišnje turske vladavine, a teren na kojem se s vremenom razvilo svetište darovala franjevačkom redu. Iz Benonijevog nacrtu vidljivo je da se najprije pristupilo izgradnji samostanske crkve, jednobrodne građevine s dubokim korom, s po dvije bočne kapele sa sjeverne i južne strane broda te sakristijom i zvonikom. Sa sjeverne strane crkve, na mjestu današnjeg klaustera, nacrtom je predviđena gradnja triju samostanskih krila oko pravokutnog dvorišta, u središtu kojeg inženjer smješta bunar.

Netom što je samostanska crkva bila dovršena (1714.), svetište biva zapaljeno prilikom posljednjeg napada Turaka na Sinjsku tvrđavu 1715. godine. Franjevci odmah pristupaju obnovi koju je vodio majstor Andrija Ruspini iz Bergama, za što je isplaćen 1721. godine.

Među ostalim projektima s početka 18. stoljeća, u samostanskom arhivu nalazi se i nepotpisani nacrt datiran u 1720. godinu. Projekt nije ostvaren, a predviđao je smještaj samostanskih krila u produžetku crkve. Na temelju usporedbe stila izrade crteža i sličnosti rukopisa s ostalim srodnim crtežima koji se čuvaju u Arhivu Mletačke republike u Veneciji, autorica ovaj nacrt atribuirala inženjeru Francescu Melchioriu iz Vicenze. Već otprije je poznato da je Melchiori surađivao sa sinjskim franjevcima izrađivši crtež za zgradu u prizemlju rastvorenu trijemovima, koja je trebala biti smještena na današnjem gradskom trgu nasuprot samostana. Kao jedan od najdugovječnijih i najplodnijih mletačkih inženjera u Dalmaciji, iza sebe je ostavio niz projekata te fortifikacijskih, profanih i svjetovnih građevina naručenih od države.

1769. godine sinjsko područje pogodio je razorni potres. Obnova teško oštećene crkve povjerena je majstoru Vicenzu Bisaggio.

Bisaggio, porijeklom iz Napulja, prisutan je na ovom području od ranije – sudjelovao je na dovršetku izgradnje zvonika katedrale u Makarskoj i župne crkve u Podgori. Bisaggio mijenja dotadašnji tlocrt crkve – južne bočne kapele su srušene, a dvije sjeverne bočne kapele pretvorene u skladišta.

Izgled obnovljene crkve, čiji je krov podignut 1771. godine, prikazan je na crtežu s početne stranice Katastika samostanskih posjeda kojeg je za sinjske franjevce izradio Petar Kurir 1780. godine.

Posebna “poglavlja” izložbe bave se slijedom izgradnje i dovršetka zvonika, redovničkog kora i pročelja crkve.

Na mjestu malog zvonika koji je 1775. godine bio izgrađen sa sjeverne strane apside, krajem 19. stoljeća franjevci žele izgraditi pravi zvonik. Nekoliko majstora dalo je svoje prijedloge, poput splitskih inženjera A. Perišića i G.B.A. Inchiostrija. Zvonik je bio dovršen 1926. godine, a projektirali su ga splitski građevni savjetnik Bartolotti i inženjer Grazia iz Zadra.

Prema nacrtima istih inženjera produljen je redovnički kor (1888.), iako Inchiostrii i za ovaj zahvat daje čak dva arhitektonska rješenja.

Nakon što je završen novi zvonik, redovnici nastoje s njegovim izgledom uskladiti crkveno pročelje. Kao dokaz tome predstavljena su dva do sada nepoznata projekta za izgradnju novog crkvenog pročelja iz 19. stoljeća. Autori ovih nerealiziranih projekata su splitski inženjer Karlo Bekmann (1862.) i koautor nacrtu za novi zvonik Karlo Bartolotti (1893.). Iako neizvedeni, crteži govore o težnji redovnika ka uvijek modernijem i reprezentativnijem izgledu Gospinog svetišta.

Izvorno crkveno pročelje iz 18. stoljeća gotovo je u potpunosti razoreno u savezničkom bombardiranju 1944. godine. O izgledu crkve prije i nakon bombardiranja te slijedu obnove i preinaka crkvenog pročelja svjedoči nam niz fotografija iz samostanskog arhiva.

Kao autor projekta novog crkvenog pročelja identificiran je lokalni tehničar Mate Dragičević. Sačuvana su tri nacrtu iz 1953.

godine, kad je samostanska crkva i dobila novo pročelje.

1975. i 1976. godine arhitekt Bernardo Bernardi iz Zagreba izrađuje nacрте za konačno uređenje svetišta Gospe Sinjske. Samo dio planiranih zahvata je zaista izveden, poput proširenja glavnog ulaza i okulusa na Dragičevićevom pročelju.

S Bernardijem završava pregled naručenih, planiranih i ostvarenih građevinskih intervencija na samostanskom kompleksu, premda se radovi još uvijek nastavljaju. Netom pred otvaranje izložbe dovršen je klastar prema prvom sačuvanom nacrtu, onom Benonijevom iz 1702. godine, a razmatra se ideja novih zahvata na crkvenom pročelju. Nadamo se da će sinjski franjevci u svom

neumornom radu i u budućnosti konzultirati neke od najkvalitetnijih graditeljskih stručnjaka svoga vremena.

Kao zaključak ovog uspješnog projekta suradnje, planirano je tiskanje monografije *Svetište Gospe sinjske na nacrtima iz arhiva Franjevačkog samostana u Sinju*. U njoj će biti objedinjena nova vrijedna saznanja kao i dosadašnja znanja iz povijesti ovog samostana te po prvi put u cjelini rekonstruirani slijed gradnje i rasta kompleksa.

Nakon što je znanstveno obrađena, sačuvana od propadanja i prezentirana izložbom, putem monografije bi ova do sada nepoznata arhivska građa bila dostupnija kako stručnoj tako i široj zainteresiranoj javnosti. ✕